

บทที่ 2

ประวัติศาสตร์ผืนกับการผนวกผืนเข้าสู่วัฒนธรรมการผลิตของชาวม้ง

ในบทนี้ต้องการตรวจสอบข้อมูลว่า วัฒนธรรมการผลิตผืนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไร โดยลำดับเรื่องราวผ่านเหตุการณ์สำคัญ (Event History) ข้อมูลหลักฐานอ้างอิงในประวัติศาสตร์ผืนและประวัติศาสตร์ม้งจนก่อรูปวัฒนธรรมการผลิตผืนของชาวม้งขึ้นบนภูเขา

การสำรวจข้อมูลเหล่านี้ตั้งอยู่บนข้อสังเกตที่ว่าผืนไม่ได้เป็นพืชท้องถิ่นของชาวม้งมาตั้งแต่แรกเริ่ม แต่ถูกนำเข้ามาจากดินแดนต่างไกล ซึ่งชาวม้งและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นำผืนมาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากพ่อค้า นักเดินทางจากที่ต่างๆ บนภูเขาและสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการผลิต จากนั้น ในบทนี้ต้องการสำรวจต่อไปว่าในบริบทของสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศทั้งในประเทศจีนและการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของชาวม้งอย่างต่อเนื่องมาจนถึงแถบอินโดจีนนั้น วัฒนธรรมการผลิตของชาวม้งเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยแบ่งหัวข้อออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. ชาวม้ง – ชนพื้นเมืองในจีนกับผืน ในฐานะยาที่มาจากแดนไกล 2. ผืน - ยาของชนพื้นเมืองในจีนกับสินค้าของนักล่าอาณานิคม 3. ผืน – จากพืชการค้าบนภูเขาสู่พืชการเมือง

2.1 ชาวม้ง – ชนพื้นเมืองในจีนกับผืนในฐานะยาที่มาจากแดนไกล

ชาวม้งมีประวัติศาสตร์ของตนเอง เริ่มตั้งแต่เป็นชนพื้นเมือง (Indigenous People) ที่อาศัยอยู่ในเมืองจีนแถบลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง ประวัติศาสตร์จีนเริ่มพูดถึงกลุ่มม้งเป็นครั้งแรกเมื่อประมาณศตวรรษที่ 27 ก่อนคริสตกาล แต่ถูกจีนรุกรานและแย่งพื้นที่ทำกินในพื้นที่ราบ ชาวม้งจึงอพยพโยกย้ายถิ่นฐานรอนแรมเดินทางไกลขึ้นไปหลบซ่อนและตั้งหลักแหล่งอยู่บนพื้นที่สูงทางทิศใต้และตะวันตก

ประวัติศาสตร์ของการอพยพของชาวม้งนั้น จากเอกสารดั้งเดิมของจีน (ม็อตเต็ง, 2520) พบว่า ตั้งแต่แรกเริ่ม ชาวม้งหรือที่ชาวจีนเรียกว่า ชนเผ่าเมี่ยว หรือว่า ม่าน เคยอาศัยอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงมายาวนาน ต่อมาภายหลังจากที่ชาวจีนอพยพออกมาจากที่ราบใหญ่ทางตอนเหนือแถบแคว้นโลยางเมื่อ 3,000 ปีก่อนคริสตกาลแล้วเคลื่อนย้ายตัวเองลงมาตามลุ่มน้ำต่างๆ ไปถึงฝั่งแม่น้ำแยงซีเกียงเมื่อราว 500 ปีก่อนคริสตกาล การเคลื่อนย้ายของชาวจีนนี้เองได้ขับไล่คนกลุ่มอื่นๆ ที่เคยอาศัยอยู่ให้ออกไปจากถิ่นเดิมของตน ม้งเป็นหนึ่งในกลุ่มคนเหล่านั้นที่

ต้องอพยพออกจากลุ่มน้ำแยงซีเกียงแล้วย้ายถิ่นฐานอพยพไปทางตะวันตกตามแถบภูเขาของมณฑลกี้ชู่ (Gui-Zhou) (ม็อตแดง, 2520)

ประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้กับชาวจีนมาตั้งแต่ในยุคแรกเริ่ม ในปีค.ศ.47 ชาวเมี่ยวได้ก่อกบฏขึ้นเป็นครั้งแรกในมณฑลฮุนาน ซึ่งชาวจีนใช้เวลาปราบปรามเป็นเวลาเกือบ 2 ปีจึงสงบ ชื่อของม้งปรากฏในประวัติศาสตร์จีนอีกครั้งในช่วงราชวงศ์หมิง (Ming) ปีค.ศ. 1368 –1644 เป็นรายงานเกี่ยวกับการกบฏต่อต้านการปกครองของจีน และต้องอพยพเรื่อยมาเพราะสงครามและความยากแค้นทุรกันดาร

แม้ว่าชาวม้งจะอพยพไปอยู่บนภูเขา แต่ชาวม้งกับกองทัพจีนยังคงทำสงครามกันอยู่บ่อยครั้ง สงครามครั้งใหญ่ ๆ เกิดขึ้นถึงสองครั้งสองครา คือ ในช่วงปีค.ศ. 1725 –1733 กินเวลายาวนานถึง 8 ปีเมื่อจีนต้องการปฏิรูปดินแดนแถบมณฑลกี้ชู่และในปีค.ศ.1795 - 1806 เกิดสงครามขึ้นอีกครั้ง ผลจากสงครามทำให้ชาวม้งเสียชีวิตจำนวนมาก หมู่บ้านถูกเผา ชาวม้งบางส่วนถูกจับเป็นเชลย ส่วนชาวม้งที่เหลือกว่า 5,000 คนตัดสินใจอพยพโยกย้ายลงไปทางใต้แล้วกระจายกันอยู่ในมณฑลฮุนานและภูมิภาคที่มีอาณาเขตติดกัน เช่น มณฑลฮุนาน (Hunan) กวางสี (Guang-Xi) ยูนนาน (Yun-nan) และเสฉวน (Si-Chuan) ทางตอนใต้ของจีน และอาศัยอยู่บริเวณนั้นเรื่อยมา (Lin, 1940 อ้างใน Lee, 1981, ม็อตแดง, 2520)

ในแง่การดำรงชีวิตในอดีตกาลนั้น โดยภาพรวมแล้วทั้งชาวจีนและกลุ่มคนอื่น ๆ ประกอบอาชีพการเกษตร โดยส่วนใหญ่มักทำการเกษตรตามที่ราบ ที่ไร่บนดอย มีการทำไร่ ระบบไร่หมุนเวียน ปลูกพืชหัวประเภทเผือก มัน ร่วมกับพืชผลเพื่อการยังชีพ ส่วนข้าวปลูกในที่ราบลุ่มแยงซีเกียงและลุ่มน้ำอว่งโห้ที่มีระบบการทำนาดำมายาวนานสามารถผลิตข้าวได้ดีกว่าระบบการทำไร่บนภูเขา จึงเป็นเหตุผลของการเติบโตและการอพยพของประชากรจีนจนขยายกลายเป็นเมือง ขณะที่ม้งและกลุ่มชนอื่นๆ ขึ้นไปอาศัยอยู่บนภูเขาสูง โดยเฉพาะในแถบมณฑลกี้ชู่ ซึ่งเป็นถิ่นฐานของชาวม้งภายหลังจากถูกชาวจีนขับไล่ มณฑลนี้ในทางทิศเหนือติดมณฑลเสฉวน ฮุกวง ทิศใต้จรดมณฑลฮุนาน กวางสี มีทิวเขาใหญ่ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ อากาศหนาวเย็นพอเหมาะ พวกเขาทำการเกษตรโดยยึดการเกษตรแบบยังชีพ ปลูกมัน ข้าว เลี้ยงสัตว์และทำการล่าสัตว์ (Kolb, 1977 อ้างใน Lee, 1981: 130)

ในระบบการเกษตรของชาวจีนและชาวม้งในช่วงที่อพยพขึ้นมาบนภูเขา ยังไม่พบว่ามีฝิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องเนื่องจากฝิ่นไม่ได้เป็นพืชท้องถิ่นของจีนหรือแถบเอเชีย แต่ฝิ่นมีจุดกำเนิดอยู่ในแถบเมดิเตอร์เรเนียนตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (Neolithic) ในแถบลุ่มน้ำไทกริส - ยูเฟรติส ใน

ฐานะที่เป็นยาชนิดแรกที่มีมนุษย์ค้นพบ และฝิ่นเป็น “ยาเมิด” ที่พวกนักปรัชญากรีกยุคต้นใช้เป็นยาบรรเทาอาการปวด (Booth, 1996 : 15)

ความรู้เกี่ยวกับฝิ่นในฐานะเป็นยาได้รับการเรียนรู้ถ่ายทอดเรื่อยมาและแพร่กระจายจากเมดิเตอร์เรเนียนผ่านยุโรปไปยังตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ ประโยชน์จากการใช้ฝิ่นถูกบันทึกเอาไว้อย่างกว้างขวาง จนถึงยุคที่จักรวรรดิอาหรับขยายตัว ปีค.ศ. 632 เป็นต้นมา แพทย์ นักศึกษา ที่ศึกษางานเขียนของชาวกรีกเดินทางไปกับพ่อค้าในขบวนเดินเท้าเพื่อประกาศคำสอนของมุสลิมและเผยแพร่ศาสตร์เกี่ยวกับคณิตศาสตร์และการแพทย์ซึ่งรวมถึงความรู้เรื่องฝิ่นด้วย

ชาวอาหรับออกเดินทางไปยัง 2 เส้นทางหลัก คือ จากฝั่งตะวันตกเข้าสู่ตอนล่างไปยังชายฝั่งตะวันออกและแอฟริกาตะวันตก ส่วนอีกเส้นทางไปยังฝั่งตะวันออกผ่านเปอร์เซียเข้าสู่อินเดียและจีนในที่สุด (Booth, 1996 : 21)

อาจกล่าวได้ว่า ในศตวรรษที่ 7 ที่น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของชาวอินเดียและชาวจีนที่เรียนรู้วิธีการใช้ฝิ่นในฐานะที่เป็นยาภายหลังการเดินทางไกลมายังดินแดนแถบเอเชียของชาวอาหรับ จากนั้น ชาวจีนและอินเดียได้เรียนรู้วิธีการปลูกฝิ่น การเก็บและขยายเมล็ดพันธุ์ (Booth, 1996 : 103) นับแต่นั้น ฝิ่นซึ่งไม่ใช่พืชท้องถิ่นของภูมิภาคนี้ได้ถูกปลูกเป็นแปลงเล็ก ๆ ในแถบมณฑลยูนนานและก๊อชู่ พร้อมๆ กับการค้าขายสินค้าต่าง ๆ รวมทั้งฝิ่นของพ่อค้าชาวอาหรับเพื่อใช้เป็นยารักษาโรค

ข้อมูลที่ยืนยันเรื่องการใช้ฝิ่นเป็นยาในประเทศจีน คือ บันทึกของสำนักราชวงศ์ซ่งว่า ในปีค.ศ. 973 จักรพรรดิของจีนได้สั่งตำรายาฝิ่นเข้ามาจากพ่อค้าชาวอาหรับ ซึ่งขณะนั้นฝิ่นมีชื่อว่า *Ying -Tsu - Su* ส่วนวิธีการใช้ฝิ่นในขณะนั้นไม่ได้ใช้วิธีการสูบเหมือนในปัจจุบัน แต่กลับใช้ฝักดอกฝิ่นแกะเปลือกกินเพื่อเป็นยาแก้โรคบิดและท้องร่วง จนถึงศตวรรษที่ 12 นักเขียนชาวจีนยังคงบันทึกวิธีการใช้ประโยชน์จากฝิ่นโดยการกินเพื่อรักษาโรคบิดและโรคท้องร่วงเหมือนดังตำราของสำนักราชวงศ์ (Booth, 1996 : 103)

จากข้อมูลหลักฐานดังกล่าวอาจพิสูจน์ได้ว่าฝิ่นเป็นพืชจากต่างถิ่นที่เดินทางไกลมาพร้อมกับพ่อค้าชาวอาหรับ และไม่ได้อยู่ในระบบการผลิตของชาวจีนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มาตั้งแต่เริ่มต้น หากแต่มีการเรียนรู้การใช้ประโยชน์ในแง่ของการรักษาพยาบาล จนเริ่มมีการเพาะปลูกและขยายพันธุ์ฝิ่นโดยปลูกเป็นแปลงเล็กๆ เพื่อใช้เป็นยารักษาโรคในครอบครัว

นอกเหนือจากข้อมูลดังกล่าว ยังพบว่ามีข้อมูลบางส่วนเกี่ยวกับระบบการจัดเก็บภาษีการเพาะปลูกในอดีตกาลของจีนที่อาจสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลจีน ชาวจีนและกลุ่มชนพื้นเมืองต่างๆ ในประเทศจีนไม่ได้ให้ความสำคัญต่อฝิ่นในฐานะพืชการค้าเท่าใดนัก

โดยข้อมูลจาก Ch'eh (1947 อ้างใน Lee, 1981 : 131) อ้างว่า กลุ่มชนพื้นเมืองโดยส่วนใหญ่ ปลูกปอเพื่อทำงานหัตถกรรมและถูกเก็บเป็นภาษีในปีค.ศ. 280 ขณะที่ปีค.ศ. 383 ภาษีท้องถิ่น (Active Tax) ถูกเก็บเป็นร้อยละ จนถึงปี ค.ศ. 619 ที่รัฐเริ่มเน้นการเก็บภาษีข้าว ส่วนสมัยราชวงศ์ซ่ง (Sung) (ค.ศ. 960-1279) บรรณาการจากหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ ที่ส่งให้กับผู้ปกครองชาวจีน มีข้าว กลอง ทองแดง แร่หินสีแดง พลอย ไม้สัก หนังสือ รังผึ้ง เสื้อผ้าพื้นเมือง ม้า ซึ่งถือเป็นระบบการยังชีพของกลุ่มชนพื้นเมืองเผ่าต่างๆ บนภูเขาในช่วงเวลานั้น

จากข้อมูลดังกล่าวอาจประเมินได้ว่า ตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 3 ไปจนถึงศตวรรษที่ 13 ผื่นไม่ได้อยู่ในระบบการผลิตของชาวจีนและชนพื้นเมืองต่าง ๆ ในจีนมาตั้งแต่แรกเริ่ม สอดคล้องกับข้อมูลหลักฐานของ Booth (1996) ที่ระบุว่า ผื่นไม่ได้เป็นพืชท้องถิ่นในบริเวณนี้ แต่ถูกนำเข้ามาจากต่างถิ่นผ่านการค้าขายและการเดินทางของพ่อค้าอาหรับ โดยเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการรักษาโรคและการปลูกก้อยู่ในพื้นที่จำกัดในการผลิตระดับชุมชนท้องถิ่นเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษที่ 15 ผื่นเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น กลายเป็นสินค้าประเภทยาชูกำลัง เครื่องบันเทิงใจ (Recreation Euphoric) ของพ่อค้าชาวอาหรับและชาวอินเดียที่ขายไปพร้อม ๆ กับสินค้าประเภทเครื่องเทศ ผ้าฝ้าย ไหม เครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับการค้าภายในคนเอเชียด้วยกัน (Intra - Asian Trade) (Booth, 1996) ขณะที่ผู้บริโภคผื่นอยู่ในหมู่ชนชั้นสูงหรือผู้มีฐานะมากพอที่จะสามารถหาซื้อผื่นได้ (McCoy, 1991) ส่วนแหล่งปลูกผื่นที่สำคัญอยู่ที่อินเดีย ใน 2 พื้นที่หลัก คือ เหนือลำน้ำจากกัลกัตตาไปทางตะวันออกตามหุบเขา Gange เรียกผื่นที่ปลูกในบริเวณนี้ว่า "ผื่นเบงกอล" (Bengal Opium) และเหนือบอมเบย์ขึ้นไปทางตะวันตก เรียกว่า "ผื่นมัลวะ" (Malwa Opium) (McCoy, 1991)

2.2 ผื่น - ยาของชนพื้นเมืองในจีนกับสินค้าของนักล่าอาณานิคม

พ่อค้าชาวอาหรับและคนเอเชียทำการค้าร่วมกันมายาวนานจากศตวรรษที่ 15 ไปจนถึงศตวรรษที่ 17 ในช่วงนี้เป็นเวลาที่ชาวยุโรปเริ่มเดินเรือเข้ามายังแถบเอเชีย และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของระบบการทำการค้า การเดินเรือของชาวตะวันตกเริ่มต้นจากชาวโปรตุเกส จากนั้น สเปน และดัตช์ (ฮอลันดา) ต่างทยอยเดินเรือเข้ามาเพื่อจุดประสงค์ในการเผยแพร่ศาสนาและทำการค้า

ในทางการค้าแล้ว การเดินทางของชาวตะวันตกเข้ามายังเอเชียเกิดขึ้นควบคู่ไปกับความรุ่งเรืองของแนวคิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม ลัทธิทุนนิยมของตะวันตกและแนวคิดเรื่องการค้าเสรี การเดินเรือมายังเอเชียของกลุ่มชาวยุโรปถือเป็นยุคทองของการเดินทางค้นพบดินแดนอาณานิคม

นิคม เพราะดินแดนแถบนี้ได้กลายเป็นแหล่งวัตถุดิบและตลาดรองรับสินค้าที่ผลิตมากเกินไปจนความต้องการอันเป็นผลพวงจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ตาม การเดินทางมาทำการค้าของชาวยุโรป ทั้งโปรตุเกส สเปน และ ดัตช์ กลับพบว่า ตนเองไม่มีสินค้าใดๆ ที่น่าสนใจนอกจากเหรียญเงินเหรียญทอง แต่ต้องการซื้อเครื่องเทศ ผ้าไหม ชา และสินค้าอื่นๆ ของชาวเอเชียไปขายเพื่อค้ากำไรในประเทศของตน สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ชาวยุโรปสูญเสียเงินตราจำนวนมากในกระบวนการซื้อขายแลกเปลี่ยน ชาวยุโรปจึงเปลี่ยนวิธีการทำการค้าด้วยการเข้ายึดพื้นที่ดินแดนในแถบเอเชียแทนเพื่อเป็นฐานในแถบตะวันออกไกล

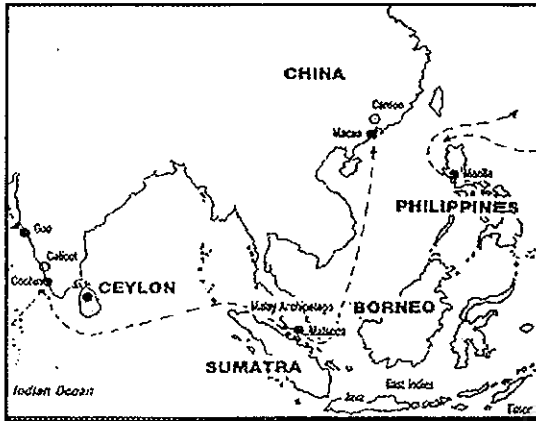
เริ่มต้นจากโปรตุเกสยึดมะละกาในปีค.ศ.1511 สเปนยึดครองมะนิลาปี ค.ศ.1522 และ ดัตช์ยึดครองปัตตาเวียในเวลาต่อมา (ทวีป, 2524) จากนั้นชาวยุโรปใช้วิธีนำทรัพยากรออกขายในรูปแบบที่ตนเองเป็นพ่อค้าคนกลาง (Broker) เริ่มจากโปรตุเกสนำดีบุกจากมะละกาไปขายให้พ่อค้าอินเดีย อาหรับและจีน จากนั้นนำฝิ่น “มัลวะ” จากท่าเรือในอินเดียตะวันตกไปขายยังจีนเพื่อแข่งกับพ่อค้าชาวอาหรับและอินเดีย ซึ่งทำการค้ามาก่อนหน้านี้เป็นเวลายาวนาน(McCoy, 1991, Booth, 1996)

อย่างไรก็ตาม การค้าฝิ่นในช่วงนี้ยังไม่ได้มีความสำคัญมากนัก เพราะเป็นสินค้าที่ค้าขายไปพร้อม ๆ กับสินค้าอื่น ๆ (Boyes & Piraban, 1991) แต่ภายหลังจากพ่อค้าชาวฮอลันดาค้นพบวิธีการสูบฝิ่นจากการสูดควันโดยบังเอิญซึ่งเป็นการผสมฝิ่นกับยาสูบและสารหนูเพื่อแก้โรคมาลาเรียในฟิลิปปินส์ การค้นพบดังกล่าวทำให้ยาสูบจากบราซิล กล้องยาสูบจากสเปนและฝิ่นจากอินเดียผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวและกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนวิธีการให้ฝิ่นจากการกินไปเป็นการสูบตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

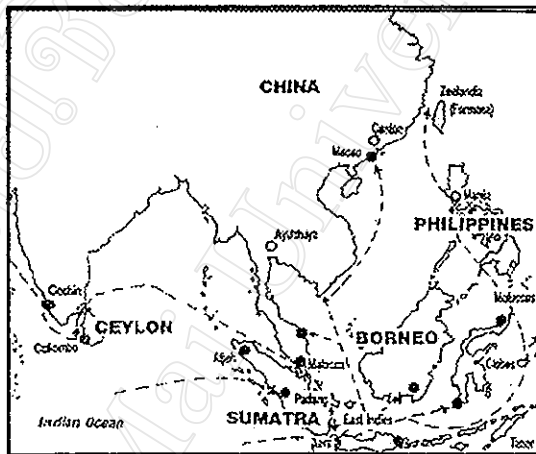
การเปลี่ยนวิธีการให้ฝิ่นจากการกินไปสู่การสูบนี้อาจได้ทำให้ฝิ่นกลายเป็นสิ่งที่ถูกกลืนของหมู่ชนชั้นสูงชาวจีนอย่างมากหลังจากที่ชาวดัตช์นำไปเผยแพร่กับชาวจีนในมณฑลฝูเจี้ยนเป็นแห่งแรก (ทวีป, 2524) (McCoy, 1991)

อย่างไรก็ตาม ฝิ่นที่ถูกส่งเข้ามาในจีนในช่วงเวลาดังกล่าวยังคงมีปริมาณไม่มากนัก ในปีค.ศ. 1589 ฝิ่นถูกส่งเข้ามาจำหน่ายในจีนเพียง 6,000 กิโลกรัมเท่านั้น (ทวีป, 2524) เมื่อเทียบกับปีค.ศ. 1773 ที่จีนนำเข้าฝิ่นจากอังกฤษถึง 14,000 กิโลกรัม (Campbell, 1920 อ้างใน Lee, 1981 : 133)

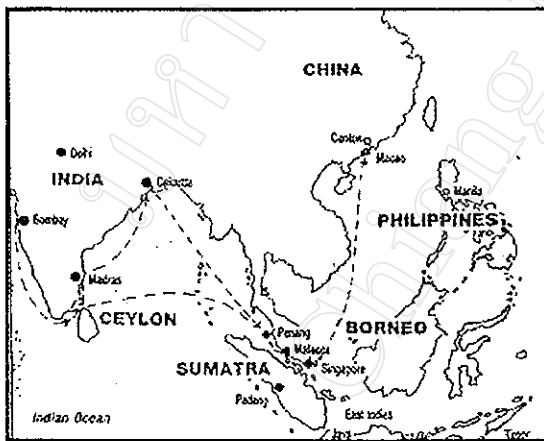
ในช่วงเวลานี้ ฝิ่นโดยส่วนใหญ่ถูกนำเข้ามาจากอินเดีย ขณะที่ชนพื้นเมืองในจีน และชาวจีนพื้นราบยังคงดำรงวิถีชีวิตจากการทำนา ทำไร่ โดยทำการเกษตรแบบยังชีพ ปลูกมัน ข้าว

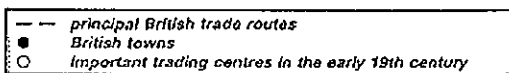
เส้นทางการค้าและท่าเรือ
การตั้งถิ่นฐานของชาวโปรตุเกส
และสเปนในช่วงศตวรรษที่ 16

เส้นทางการค้าและการตั้งถิ่นฐาน
ของชาวดัตช์ในศตวรรษที่ 17

เส้นทางการค้าและการตั้งถิ่นฐาน
ของชาวอังกฤษในช่วงสงครามฝิ่น
ปีค.ศ. 1839 - 1842

แผนภาพที่ 3. แสดงเส้นทางการค้าและการตั้งถิ่นฐานของชาวยุโรปในยุคการค้าอาณานิคม

อ้างอิงจาก John & S. Piraban Opium Fields. Silkwarm Books; Chiang Mai, 1991

เลี้ยงสัตว์และทำการล่าสัตว์ (Kolb, 1977 อ้างใน Lee, 1981) ในศตวรรษที่ 16 เริ่มมีการนำข้าวโพดเข้ามาปลูกบนภูเขาไปพร้อมกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ เป็ด เพื่อการบริโภค เลี้ยงควายสำหรับเลี้ยงผีและกินเนื้อ แลกเปลี่ยนสินค้า และเลี้ยงม้าเพื่อการเดินทาง (Ho, 1975 อ้างใน Lee, 1981, ม็อตแดง, 2520) จนถึงศตวรรษที่ 17 การค้าบนภูเขาในประเทศจีนก็ยังคงไม่ได้ให้ความสำคัญกับผืนแต่อย่างใด ข้อเสนอพื้นฐานนี้อาจหาข้อสนับสนุนได้จากการที่ยังไม่มีการนำผืนเข้ามาเป็น "ตัวกลาง" ในการแลกเปลี่ยนสินค้าในระบบการค้าบนภูเขา แต่กลับใช้ "เกลือ" เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน เข้าใจว่า ในช่วงเวลานั้นเกลืออาจจะเป็นสินค้าหายากและถูกผูกขาดโดยเจ้าหน้าที่รัฐจากส่วนกลางของจีน (Lombard-Salmon, 1972 อ้างใน Lee, 1981)

ข้อมูลจาก Yen Ju-Yii (Geddes, 1976) ยืนยันคำกล่าวข้างต้น โดยระบุว่า ในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 (ค.ศ. 1759 - 1826) ชาวม้งในบริเวณมณฑลก๊วยโจว 700,000 คนซึ่งอาศัยอยู่บนภูเขาสูงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปลูกผืนในฐานะเป็นพืชค้าขาย ทั้งๆ ที่มีการบริโภคผืนอยู่ในพื้นราบของประเทศ แต่ชาวม้งซึ่งตั้งเป็นหมู่บ้านอยู่บนภูเขาสูงต่างทำไร่แบบตัดฟันโค่นเผา (Slash and Burn) หรือการทำไร่ย่ำยี่ ซึ่งหมายถึงการตัดฟันผืนป่าเป็นแปลงเล็ก ๆ เพื่อเปิดผืนป่าเป็นที่ดิน จากนั้นเผาไม้ทำไร่เพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรจนดินเสื่อมสภาพจึงปล่อยให้ดินฟื้นตัวแล้วย้ายไปอยู่ที่ใหม่ เมื่อดินฟื้นสภาพจึงกลับมาเพาะปลูกตามเดิม หมุนเวียนเรื่อยไป ส่วนพืชที่พวกม้งปลูกในช่วงเวลานี้ คือ พืชจำพวกข้าว ข้าวฟ่าง ลูกเดือย ถั่ว ธัญพืช มัน เกาเหียง และข้าวฟ่างจากป่า อย่างไรก็ตาม อาจเชื่อได้ว่า บนภูเขานั้นชาวม้งและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในมณฑลยูนนานและทางตอนใต้ของจีนได้มีการปลูกผืนด้วยเหตุผลในการใช้เป็นยารักษาพยาบาลพื้นบ้านสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้เรื่องผืนผ่านกลุ่มชาวอาหรับที่เดินทางเข้ามาสู่จีน

จุดเปลี่ยนการค้าผืนจำนวนมหาศาลในจีนเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 เมื่อพ่อค้าชาวอังกฤษเข้ามาทำการค้าแทนที่ชาวดัตช์ โดยบริษัทอินเดียตะวันออก (East India) ซึ่งเข้ามาทำการค้าขายเหมือนกลุ่มพ่อค้าชาวดัตช์ตะวันตกชาติอื่นๆ แต่เมื่อกองทัพอังกฤษรุกเข้าไปในแผ่นดินอินเดียในปีค.ศ. 1764 แล้วค้นพบดินแดนปลูกผืนในบริเวณนั้น อังกฤษสร้างระบบผูกขาดการค้าผืนทันทีโดยนำผืนดิบที่ปลูกในอินเดียไปขายให้จีนเพื่อแลกกับเงินแท่งและใบชาที่ต้องการซื้อในจีน อังกฤษเล่นบทพ่อค้า แต่ใช้กองทหารและอำนาจทางการเมืองบีบบังคับและทำตัวเป็นศูนย์กลางเปิดตลาดผืนในจีนให้กว้างขึ้นด้วยการทำให้คนจีนติดผืนมากขึ้น (McCoy, 1991)

ผืนในอินเดียสำหรับความคิดของพ่อค้าและรัฐบาลอังกฤษ คือ พืชทำกำไรเพียงอย่างเดียวเพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลการค้ากับจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการให้สัมภาระณ์ของ วอร์เรน ฮาร์ติงส์ ข้าหลวงใหญ่ประจำเบงกอลตัวแทนผู้ปกครองของอังกฤษในอินเดียภายหลังจากที่อินเดีย

ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษว่า “ฝิ่นไม่ใช่สินค้าที่จำเป็น แต่เป็นเพียงสิ่งฟุ่มเฟือยที่อันตรายไม่อนุญาตให้เสพในประเทศของเรา” ส่งผลให้ชาวอังกฤษในอินเดียถูกห้ามเสพฝิ่น แต่ได้รับการสนับสนุนให้ส่งออกฝิ่นไปขายเพื่อทำกำไรได้ (Mccoy อ้างในพิสิฐ, 2537 : 493)

การเสพฝิ่นในจีนเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วภายหลังการนำเข้าฝิ่นจากอังกฤษ อย่างไรก็ตาม จีนได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาการสูบฝิ่นอยู่บ้าง โดยได้ออกกฎหมายห้ามสูบฝิ่นเป็นครั้งแรกเมื่อค.ศ. 1729 แต่กลับไม่ได้ห้ามการค้าฝิ่น ประกอบกับไม่ได้มีนโยบายการปราบปรามฝิ่นอย่างจริงจัง ฝิ่นจึงยังคงแพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง กลุ่มผู้สูบฝิ่นได้ขยายตัวจากชนชั้นสูงออกไปสู่คนเกือบทุกกลุ่มในสังคมจีน

แม้ว่ารัฐบาลจะมีกฎหมายห้ามการซื้อขายฝิ่นอย่างเด็ดขาดในปีค.ศ. 1800 แต่กฎหมายไม่สามารถแก้ไขปัญหาการแพร่ขยายตัวของฝิ่นได้ทันที่ ฝิ่นยังคงถูกลักลอบทำการค้าขายกันอย่างกว้างขวาง โดยตั้งแต่ปีค.ศ. 1810 มีการนำเข้าฝิ่นสู่ประเทศจีนประมาณ 10,000 ตัน¹ ต่อปีหรือจำนวน 606,090 กิโลกรัม ขณะที่ค.ศ. 1820 - 1830 เพิ่มขึ้นเป็น 16,000 ตันต่อปีหรือจำนวน 969,744 กิโลกรัม ซึ่งบริษัทอีสต์อินเดียคือพ่อค้าฝิ่นรายใหญ่ที่สุดในโลกในช่วงเวลาดังกล่าว (ทวีป, 2524)

ผลกระทบจากการลักลอบค้าขายฝิ่นในจีนใหญ่เกินกว่ารัฐบาลจีนจะรับมือไหว นอกเหนือจากประชาชนติดฝิ่นกันอย่างกว้างขวางแล้ว ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจีนยังประสบปัญหาการขาดดุลการค้าของประเทศ ต้องสูญเสียเงินแท่งให้กับพ่อค้าอังกฤษจำนวนมหาศาล รัฐบาลจีนจำเป็นต้องหยุดการเติบโตของการค้าขายฝิ่นให้ได้ จึงกำหนดนโยบายการกวาดล้างฝิ่นให้หมดในช่วงปีค.ศ. 1836 นโยบายนี้ส่งผลให้อังกฤษไม่พอใจอย่างมากจนนำไปสู่ความขัดแย้ง เกิดสงครามฝิ่นขึ้นระหว่างจีนกับอังกฤษในปีค.ศ. 1839 - 1842 ผลจากสงครามกลับทำให้จีนต้องสูญเสียเงินจำนวนมหาศาลและต้องยอมยกเกาะฮ่องกงให้แก่อังกฤษรวมถึงยังคงต้องยอมให้อังกฤษนำเข้าฝิ่นอย่างถูกกฎหมายต่อไป

2.3 ฝิ่น - จากพืชการค้าบนภูเขาสู่พืชการเมือง

ภายหลังสงครามฝิ่นสิ้นสุดลง (ค.ศ. 1842) การผลิตฝิ่นเป็นแปลงขนาดใหญ่ในจีนเริ่มต้นขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลจีนเพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าจากต่างประเทศ ผลจากการที่รัฐบาลจีนพ่ายแพ้สงครามตามสนธิสัญญานานกิง รัฐบาลจีนจำต้องยอมนำเข้าฝิ่นจากอังกฤษตามข้อตกลงดังกล่าว แต่เพื่อลดปัญหาด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศและลด

¹ สันเท่ากับ 133.5 ปอนด์หรือ 60.609 กิโลกรัม

การนำเข้าฝิ่นจากอังกฤษ รัฐบาลจีนจึงมีนโยบายทำการผลิตฝิ่นเองภายในประเทศ (ทวิป อ่างแล้ว, Boyes & Piraban, 1991) ด้วยการสนับสนุนให้มีการปลูกฝิ่นเป็นแปลงขนาดใหญ่ในประเทศจีนเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคฝิ่นทุกหมู่ชนชาวจีน โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นล่างที่ไม่มีเงินบริโภคฝิ่นนำเข้าจากอังกฤษ

จากตัวเลขการนำเข้าฝิ่น จะพบว่า จากเดิมที่จีนเคยนำเข้าฝิ่นจากอังกฤษมากกว่าประมาณ 16,000 ลังต่อปีหรือจำนวน 969,744 กิโลกรัมในช่วงปีค.ศ. 1820-1830 (ทวิป, 2524) จีนสั่งลดการนำเข้าลงในช่วงหลังปี ค.ศ.1842 แล้วทำการปลูกเองประมาณ 220,000 กิโลกรัมต่อปีเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคภายในประเทศที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ (Boyes & Piraban, 1991)

ฝิ่นจากที่เคยปลูกอยู่ในพื้นที่อันจำกัดอยู่ในระดับชุมชนบนภูเขาและเขตทั่วไปในประเทศจีนเพื่อใช้เป็นยารักษาโรค เริ่มเปลี่ยนเป็นพืชการค้าที่ได้รับการสนับสนุนการปลูกจากรัฐบาลจีน ภายหลังจากปีค.ศ. 1860 เจ้าหน้าที่ประจำมณฑลต่าง ๆ สนับสนุนการปลูกฝิ่นในท้องถิ่นแถบตอนใต้ของประเทศ (McCoy, 1991)

ดอกฝิ่นเริ่มบานสะพรั่งไปทั่วมณฑลในแถบตะวันตกเฉียงใต้และทางตอนใต้ของจีนในเขตกวางตุ้ง (Kwangtung) ฟุเจี้ยน (Fukien) ชินเกียง (Eastern Chekiang) เสฉวน (Szechwan) และยูนนาน (Yun-nan) (Boyes & Piraban, 1991, McCoy, 1991) โดยทั้งคนพื้นราบและคนบนภูเขาทำการปลูกฝิ่นตามนโยบายรัฐบาลจีนในขณะนั้น (Lee, อ้างแล้ว)

ปีค.ศ. 1861 จากบันทึกของคณะสำรวจชาวอังกฤษที่เดินทางไปตามแม่น้ำแยงซี (Yangze) พบว่าชาวบ้านปลูกฝิ่นทั่วไปหมด ส่วนคณะสำรวจชาวฝรั่งเศสก็พบในลักษณะเดียวกันที่ว่า ฝิ่นได้กลายเป็นพืชหลักที่ค้าขายกันอยู่ในตลาดแถบยูนนาน ปีค.ศ.1868 บางส่วนของที่ราบ Tchaotong ซึ่งเป็นที่ราบที่ใหญ่ที่สุดในยูนนานมีทั้งชาวจีน ชาวฮ่อ และม้ง อาศัยอยู่ต่างเป็นผู้ปลูกฝิ่นเพื่อการค้าด้วยกันทั้งสิ้น ปีค.ศ.1877 นักภูมิศาสตร์ชาวอังกฤษสำรวจดินและน้ำในประเทศจีนพบว่าดอกฝิ่นสีแดงในเสฉวนถูกปลูกเป็นพืชผลทางการเกษตร (crop) เหมือนปลูกถั่วแดงและธัญพืช บางอำเภอของมณฑลเสฉวนสะพรั่งไปด้วยดอกฝิ่น อย่างไรก็ตาม นักสำรวจเหล่านี้ ไม่ได้ชี้ว่าการปลูกฝิ่นในแถบนี้เป็นพื้นฐานการเกษตรหลักของกลุ่มชาติพันธุ์ใดอย่างชัดเจน (Lee, 1981)

อาจกล่าวได้ว่า การปลูกฝิ่นในจีนเพื่อการค้าเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา หลังจากฝิ่นได้รับการสนับสนุนการปลูกอย่างจริงจังภายในประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจการขาดดุลการค้ากับอังกฤษ

นอกเหนือจากการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนแล้ว สาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการปลูกและทำการค้าฝิ่นอย่างกว้างขวางมากขึ้นนั้น สืบเนื่องมาจากการที่ชาวจีนฮ่อในยูนนาน ซึ่งเป็นพ่อ

ค้าบนภูเขาอีกกลุ่มหนึ่งในฐานะที่เป็นนักเดินทางและพ่อค้าได้พัฒนาระบบการค้าบนภูเขาจากเส้นทางการค้าชายาและผ้าไหมตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 14 มาเป็นเส้นทางการค้าฝิ่น โดยในช่วงศตวรรษที่ 14 ชาวจีนฮ่อได้เดินทางไปยังอินเดียแล้วไปหยุดการเดินทางเพื่อตั้งรกรากของตนที่ Kokeng บนภูเขาในประเทศพม่า ชาวจีนฮ่อที่ตั้งรกรากอยู่ในบริเวณดังกล่าวได้เล็งเห็นประโยชน์จากการค้าฝิ่นและมองเห็นผลกำไรจากการที่ชาวอังกฤษในอินเดียดำเนินการค้ามาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 จึงนำฝิ่นมาขายในพื้นที่การเพาะปลูกในยุคนานมากขึ้น (Renard, 1993)

อาจกล่าวโดยสรุปว่า ภายหลังจากที่สงครามฝิ่นจบลงและปัญหาการขาดดุลการค้าของจีนได้รับการแก้ไขด้วยการที่รัฐบาลจีนให้การสนับสนุนการปลูกฝิ่นของชาวจีนและชาวพื้นเมือง ประกอบกับการที่พ่อค้าชาวจีนฮ่อได้เรียนรู้การทำการค้าฝิ่นในอินเดียและพม่าจากอังกฤษ ส่งผลให้อาณาเขตของดอกฝิ่นครอบคลุมกว้างขวางขึ้นในจีน โดยเฉพาะทางตอนใต้ แถบมณฑลยูนนานของประเทศจีน ฝิ่นภายในระบบการผลิตของชาวจีนและชาวพื้นเมืองในจีนจากที่เคยผลิตเพื่อใช้ประโยชน์ในการรักษาโรคในระดับชุมชนได้กลายเป็นพืชการค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศจีนในเวลาต่อมา

การที่ชาวม้งอาศัยอยู่บนภูเขาสูงในแถบยูนนาน มีพื้นที่และภูมิอากาศอันเหมาะสมสำหรับการปลูกฝิ่น (McCoy, 1991) ประกอบกับชาวม้งได้พัฒนาความสัมพันธ์กับชาวจีนฮ่อซึ่งทำการค้าบนภูเขา ชาวม้งจึงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีศักยภาพในการขยายกิจกรรมการปลูกฝิ่นได้อย่างกว้างขวาง (Tapp, 1985)

ในช่วงศตวรรษที่ 18 นี้เองที่ระบบการผลิตของชาวม้งและกลุ่มต่าง ๆ บนภูเขาในประเทศจีนได้ผนวกฝิ่นเข้าสู่ระบบการผลิตในฐานะที่เป็นพืชเพื่อการค้าขายบนภูเขาและพัฒนาขึ้นเป็นมูลค่ากลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน (Lee, 1981)

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดสงครามปฏิวัติกลางศตวรรษที่ 19 ในปีค.ศ. 1853 ที่มณฑลยูนนาน ชาวม้งร่วมกับจีนฮ่อก่อการกบฏกับทหารจีนอีกครั้ง แต่พ่ายแพ้จนต้องถอยร่นอพยพไปอยู่ที่ Kokeng บนภูเขาสูงในเขตชายแดนพม่า ที่ Kokeng ชาวจีนฮ่อรู้ว่าเป็นดินแดนที่เหมาะสมมากในการปลูกฝิ่นและจะทำการค้าขายได้ดีผ่านเครือข่ายของการค้าชาวจีนฮ่อจึงตั้งรกรากและให้คนคะฉิ่นและชาวรัฐฉานขยายการเพาะปลูกฝิ่น จากนั้นพ่อค้าชาวจีนฮ่อส่งฝิ่นเถื่อนเข้าไปตีตลาดฝิ่นที่นำเข้ามาจากอินเดียของอังกฤษ นับแต่นั้นมา ฝิ่นเถื่อนจากภูเขาสูงบริเวณรัฐฉาน ก็กลายเป็นแหล่งส่งฝิ่นเถื่อนออกไปขายยังจีนและพม่าเรื่อยมา (Renard, 1996)

ส่วนชาวม้งนั้น นับตั้งแต่ปีค.ศ. 1868 (พ.ศ. 2411) ชาวม้งต่างทำสงครามรุกรานกับทหารจีนและพ่ายแพ้จนต้องถอยร่นมาเรื่อยๆ การพ่ายแพ้สงครามของชาวม้งเกิดขึ้นอีกครั้งในปี

ค.ศ.1881 (พ.ศ.2424) ทำให้ชาวม้งอพยพจากยูนนาน กิวกูและกวางสี ต่อไปยังเวียดนามเหนือ และลาว จนกระทั่งปีค.ศ. 1954 บางส่วนตั้งรกรากใกล้ชายแดนจีนกับลาว แต่บางส่วนอพยพต่อมายังภูมิภาคอินโดจีน เข้ามาทางตอนเหนือของลาว แต่เมื่อเกิดการปะทะกันระหว่างฝรั่งเศสกับลาวญวนอิสระ ชาวม้งจึงอพยพเข้ามาฝั่งไทยอาศัยอยู่ตามรอบตะเข็บชายแดนบริเวณชายแดนไทย-ลาว (Vaulserre, 1901อ้างใน Lee, 1981)

ส่วนชาวจีนฮั่นนั้น ภายหลังตั้งรกรากใน Kokang ให้คนคะฉิ่น ฉานขยายการเพาะปลูก ผืนแล้วส่งผืนเถื่อนติดตลาดผืนที่นำเข้ามาจากอินเดียของอังกฤษแล้ว เหตุการณ์ทางการเมืองในพม่าเริ่มเปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลอังกฤษได้เข้าควบคุมพื้นที่ทั่วประเทศพม่าในปี ค.ศ. 1886 (พ.ศ.2429) แต่การกำหนดนโยบายของอังกฤษส่งผลกระทบต่อคนพื้นราบเท่านั้น เพราะด้วยสภาพเทือกเขาอันสลับซับซ้อนและนโยบายของอังกฤษที่เริ่มมีปัญหากับงบประมาณ จึงไม่ยอมสนับสนุนทางการเงินเพื่อบริหารพื้นที่สูงของพม่า อังกฤษจึงยินยอมให้เจ้าในรัฐต่าง ๆ บนภูเขาสูงอย่างรัฐฉานและคะฉิ่นปกครองตนเองได้ เพื่อแลกกับสิทธิในการสร้างทางรถไฟและสิทธิในการควบคุมนโยบายต่างประเทศและเพื่อลดการปลุกปั่นตามกระแสการก่อกวนจากต่างประเทศ ที่เริ่มมองเห็นผลร้ายจากการเสียดิน แต่พวกเจ้าผู้ปกครองของรัฐต่าง ๆ ในพม่าซึ่งเคยได้รับส่วนแบ่งดินจากชาวจีนฮั่นเป็นบรรณาการกลับเริ่มสนใจที่จะส่งผืนออกขายไปยังประเทศไทยและพม่าตอนใต้ มากกว่าจะเชื่อฟังคำสั่งของคณะผู้บริหารชาวอังกฤษ ผืนจึงยังคงถูกปลุกต่อไปเพื่อตอบสนองต่อการแสวงหาผลประโยชน์ของพวกเจ้าในรัฐต่าง ๆ บนภูเขาสูง ขณะที่อังกฤษเริ่มถอนตัวออกจากพื้นที่สูงและจำเป็นต้องปลดปล่อยให้พม่าเป็นอิสระหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Renard, 1996, McCoy, 1991)

ขณะที่ประเทศกลุ่มอินโดจีนที่อยู่ใต้อาณัติของฝรั่งเศสต่างตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันกับจีนและพม่า ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสได้เข้าครอบครองเวียดนามและลาวเป็นประเทศอาณานิคม ผืนดิบกลายเป็นสินค้าและแหล่งเก็บภาษีหลักที่ผู้ปกครองชาวฝรั่งเศสเก็บจากผู้เสฟและผู้ปลูก เช่น ชาวม้งและกลุ่มชนบนที่สูงอื่น ๆ ในปีค.ศ.1862 (พ.ศ. 2405) ฝรั่งเศสนำผืนจากอินเดียเข้าสู่เวียดนามแล้วเก็บภาษีผืนในวาระร้อยละ 10 หลังจากนั้น ให้พ่อค้าจีนซึ่งขึ้นทะเบียนเป็นผู้ขายทำการขายให้แก่ผู้เสฟ รายได้จากการผูกขาดการค้าผืน ฝรั่งเศสนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการปกครองประเทศอาณานิคม จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เส้นทางขนส่งผืนจากอินเดีย ตุรกี และอิหร่านถูกตัดขาด ฝรั่งเศสแก้ปัญหาการขาดแคลนผืนดิบด้วยการส่งเสริมให้ชาวม้งและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศลาวทำการเพาะปลูกอย่างหนัก แต่เพราะความละโมภของฝรั่งเศสที่

ต้องการกำไรจากการเก็บภาษีฝิ่นจำนวนมาก จึงเกิดความขัดแย้งกับชาวม้งและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ บนภูเขา (McCoy, 1991)

ช่วงเวลาแห่งการอพยพไปบนภูเขาในสถานการณ์การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ชาวม้ง จีนฮ่อและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ต่างอพยพโยกย้ายถิ่นฐานพร้อมกับนำต้นฝิ่นและความรู้ติดตัวมาตามเทือกเขาเข้าบริเวณเขตติดต่อพรมากับอินโดจีนเรื่อยมาจนถึงบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ (Boyes & Pirabhan, 1991) ซึ่งกินบริเวณรัฐฉาน อันเป็นที่อยู่ของกลุ่มคะฉิ่น และว่าในเขตประเทศพม่า สันเขาทางภาคเหนือของประเทศไทยและที่ราบสูงซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวม้งในลาว (McCoy, 1991, Tapp, 1990)

ในช่วงศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ระบบการเกษตรของชาวม้งและกลุ่มชาติพันธุ์บนภูเขาได้ผนวกฝิ่นเข้าสู่ระบบการผลิตและวัฒนธรรมของตนอย่างชัดเจน ซึ่งในระบบการเกษตรได้ให้ความสำคัญกับการปลูกพืชหลัก 3 ชนิด คือ ข้าว ข้าวโพดและฝิ่น (Savina, 1924, Nguyen, 1977 อ้างใน Lee, 1981) บนพื้นฐานความรู้และการจัดการทรัพยากรตามวิถีวัฒนธรรมบนภูเขาของแต่ละกลุ่ม

ขณะที่ในประเทศจีน ภายหลังจากปฏิรูปทางการเมืองในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ฝิ่นทั้งในแง่การบริโภคและการเพาะปลูกเริ่มบรรเทาเบาบางลง รัฐบาลจีนเริ่มรณรงค์กำจัดฝิ่น ห้ามการสูบฝิ่นและขยายพื้นที่การปลูก ฝิ่นจึงถูกโยกย้ายถิ่นฐานไปพร้อมกับกลุ่มคนบนภูเขาที่ได้พัฒนาระบบการค้าไปยังดินแดนสามเหลี่ยมทองคำ และเปลี่ยนฐานการบริโภคจากจีนไปสู่กลุ่มคนอื่น ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะในกลุ่มทหารสหรัฐอเมริกาที่มารบในช่วงสงครามอินโดจีนและตลาดต่างทวีป โดยมีแรงขับเคลื่อนจากสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศ

อาจเรียกได้ว่า สามเหลี่ยมทองคำเติบโตขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อโลกขาดแคลนฝิ่นเพราะเส้นทางการลำเลียงฝิ่นจากอิหร่านและตุรกีถูกปิดลง ขณะที่สงครามอินโดจีนเริ่มต้นขึ้นภายหลังความขัดแย้งระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิเสรีนิยมรุนแรงขึ้น

ในประเทศไทย เพราะความขัดแย้งระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิเสรีนิยม ความหวาดกลัวต่อปัญหาการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้รัฐบาลสหรัฐโดยสำนักข่าวกรองแห่งชาติสหรัฐอเมริกา หรือ CIA ร่วมมือกับกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลไทยให้การสนับสนุนกองทัพกู้ชาติพรรคก๊กมินตั๋ง ซึ่งเป็นศัตรูกับจีนทำการปกป้องแนวชายแดน และหวังว่าจะนำวิธีคิดแบบเสรีนิยมและประชาธิปไตยกลับเข้าไปในจีนแผ่นดินใหญ่

ได้ โดยรัฐบาลไทยและ CIA ให้การสนับสนุนเครื่องมือ อาวุธ เครื่องบินแก่พรรคก๊กมินตั๋งให้ทำการค้าฝิ่นเพื่อแลกกับการเป็นแนวกันชนต่อต้านและป้องกันคอมมิวนิสต์จากจีนและตามแนวชายแดน

กลุ่มทหารพรรคก๊กมินตั๋งรู้จักแหล่งผลิตฝิ่นแหล่งใหญ่เป็นอย่างดีในเขตภูเขาประเทศพม่า ซึ่งมีคนคะฉิ่นและว่าทำการปลูกฝิ่นให้กับจีนฮ่อ รวมถึงการปลูกฝิ่นของกลุ่มม้งและกลุ่มอื่นๆ บนภูเขาในเขตลาว กลุ่มทหารพรรคก๊กมินตั๋งจึงสามารถรับซื้อฝิ่นและเก็บ "ส่วย" จากการค้าฝิ่นที่ผลิตกันในเขตสามเหลี่ยมทองคำเพื่อสนับสนุนกองทัพกู้ชาติของตนเองพอ ๆ กับกลุ่มก๊วนติอี่ระ กลุ่มกะเหรี่ยง กองทหารรัฐฉานในเขตประเทศพม่า

เจ้าหน้าที่ CIA ในลาวได้ใช้ผู้นำชาวม้งหลายคนเป็นเครื่องมือทั้งในด้านการเมือง การทหารและการค้ายาเสพติด โดยสนับสนุนให้ม้งในลาวปลูกฝิ่นแล้วรับซื้อมาขายให้กับชาวฝรั่งเศสและอเมริกัน โดยเฉพาะทหารที่ทำการรบอยู่ในเวียดนาม ฝิ่นดิบเหล่านี้ถูกสกัดเป็นเฮโรอีนในพื้นที่ชายแดนบริเวณรอยต่อตามแนวภูเขาของประเทศต่างๆ ในดินแดนสามเหลี่ยมทองคำรวมถึงฮ่องกง แล้วผ่านการลำเลียงโดยสายการบินที่ได้รับการสนับสนุนจาก CIA ส่งฝิ่นเข้าไปยังทหารที่รบอยู่ในประเทศเวียดนามและอีกหลายประเทศทั่วโลก (McCoy, 1991)

ฝิ่นในยุคสงครามอินโดจีนจึงกลายเป็นพืชการเมืองที่ถูกใช้แสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มอำนาจหลากหลายกลุ่มเพื่อตอบสนองต่ออุดมการณ์ความคิดทางการเมืองและผลประโยชน์ทางการเงินในดินแดนสามเหลี่ยมทองคำและในเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.4 สรุป

จากการสำรวจข้อมูลและหลักฐานพบว่า ฝิ่นไม่ได้เป็นพืชท้องถิ่นของชาวจีน ชาวม้ง และกลุ่มชาติพันธุ์บนภูเขาในประเทศจีนมาตั้งแต่แรกเริ่ม แต่ถูกนำเข้ามาจากดินแดนห่างไกลโดยพ่อค้าชาวอาหรับในฐานะเป็นพืชมหัศจรรย์ในการรักษาโรค ชาวจีนเดียว ชาวจีน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เรียนรู้จักฝิ่นในแง่มุมต่างๆ แล้วนำฝิ่นมาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝิ่นเป็นแปลงเล็กๆ เพื่อใช้เป็นยาภายในครอบครัวและชุมชน

จวบจนถึงยุคทองของการค้นพบดินแดนอาณานิคม การปฏิวัติอุตสาหกรรม และการเกิดขึ้นของลัทธิทุนนิยมของตะวันตกพร้อมๆ กับแนวความคิดเรื่องการค้าเสรี กลุ่มประเทศยุโรปจำเป็นต้องหาแหล่งวัตถุดิบเพิ่มและหาตลาดรองรับสินค้าที่ผลิตมากเกินไปเกินความต้องการ ชาวยุโรปเริ่มเดินเรือเข้าสู่ภูมิภาคเอเชีย โดยเริ่มจากชาวโปรตุเกสในศตวรรษที่ 15 ชาวดัตช์ (ฮอลันดา) ฝรั่งเศสในเวลาต่อมา และอังกฤษในศตวรรษที่ 17 ฝิ่นเริ่มถูกเปลี่ยนสถานะจากยาเป็นสินค้าแลกเปลี่ยน

เพื่อทำการค้า ชาวยุโรปเปลี่ยนรูปแบบการค้าในภาคพื้นนี้ โดยใช้ฝิ่นเป็นสินค้าแสวงหาผลประโยชน์เพื่อทดแทนปัญหาการขาดดุลทางการค้าของตน

ประเทศอังกฤษเริ่มต้นการค้าฝิ่นกับประเทศจีนผ่านบริษัท East India โดยนำฝิ่นดิบที่ปลูกในอินเดียมาขายให้จีน จนชาวจีนติดฝิ่นไปทั่วและรัฐบาลจีนขาดดุลการค้าจำนวนมหาศาล จนกำหนดนโยบายต่อต้านการค้าฝิ่นของชาวอังกฤษ ผลจากความขัดแย้งนำไปสู่สงครามฝิ่นระหว่างจีนกับอังกฤษถึง 2 ครั้ง แต่ผลกลับทำให้จีนสูญเสียเงินจำนวนมหาศาลพร้อมกับยกเกาะฮ่องกงให้แก่อังกฤษและต้องยอมให้อังกฤษนำเข้าฝิ่นอย่างถูกกฎหมาย

ภายหลังสงครามฝิ่นจบลง (ค.ศ.1842) ฝิ่นจากที่เคยผลิตกันในหมู่ชาวจีนและกลุ่มชาติพันธุ์เป็นแปลงเล็ก ๆ เพื่อใช้เป็นยาและสิ่งบันเทิงใจภายในกลุ่มและชุมชน ถูกเปลี่ยนสถานภาพให้กลายเป็นพืชการค้าโดยมีการขยายการผลิตเป็นแปลงขนาดใหญ่ตามการสนับสนุนของรัฐบาลจีนที่ต้องการลดการนำเข้าฝิ่นจากอังกฤษเพื่อลดปัญหาการเงินการคลังของประเทศ

การที่ชาวม้งอาศัยอยู่บนภูเขาสูงและห่างไกลมีพื้นที่เหมาะสมสำหรับการปลูกฝิ่นมากที่สุด ประกอบกับชาวม้งได้พัฒนาความสัมพันธ์กับชาวจีนฮ่อหรือ “พ่อค้าบนภูเขา” ซึ่งเรียนรู้วิธีการค้าขายฝิ่นเพื่อทำกำไรจากอังกฤษในอินเดียและพม่า เหล่านี้ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและขยายการปลูกและค้าฝิ่นในยูนนานและทางตอนใต้ของจีน ชาวม้งกับจีนฮ่อจึงสามารถขยายกิจกรรมการปลูกฝิ่นเพื่อขายไปได้อย่างกว้างขวาง ในช่วงศตวรรษที่ 18 นี้เองที่กลุ่มชาติพันธุ์บนภูเขาในประเทศจีน โดยเฉพาะชาวจีนฮ่อและม้งได้ผนวกฝิ่นเข้าสู่ระบบการผลิตและการค้าบนภูเขาและพัฒนาฝิ่นขึ้นเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนร่วมกัน

ระยะต่อมาเมื่อชาวจีนฮ่อและม้งทำสงครามกับกองทัพจีน จีนฮ่อและม้งฝ่ายแพ้ต้องถอยร่นอพยพโยกย้ายถิ่นฐานพร้อมกับนำต้นฝิ่นและความรู้ติดตัวมาตามเทือกเขาบริเวณเขตติดต่อพม่ากับอินโดจีนเรื่อยมาจนถึงบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ กินบริเวณเขตรัฐฉานซึ่งเป็นที่อยู่ของกลุ่มกะฉิ่นและว้าในเขตประเทศพม่า สันเขาทางภาคเหนือของประเทศไทยและที่ราบสูงซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวม้งในลาว

ฝิ่นจากพืชการค้าบนภูเขาเริ่มกลายเป็นพืชการเมือง ภายหลังดินแดนสามเหลี่ยมทองคำเติบโตขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 เมื่อสถานการณ์โลกขาดแคลนฝิ่นเพราะเส้นทางการลำเลียงฝิ่นจากอิหร่านและตุรกีถูกปิดลง ขณะที่สงครามอินโดจีนเริ่มต้นขึ้นบนความขัดแย้งระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิเสรีนิยม และด้วยความขัดแย้งดังกล่าว ความหวาดกลัวต่อการแผ่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้รัฐบาลสหรัฐโดยสำนักข่าวกรองแห่งสหรัฐอเมริการ่วมมือกับกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลไทยให้การสนับสนุน

เครื่องมือ อาวุธ เครื่องบินแก่พรรคก๊กมินตั๋งให้ทำการค้าฝิ่นเพื่อแลกกับการเป็นแนวกันชนต่อต้าน และป้องกันคอมมิวนิสต์จากจีนและคอมมิวนิสต์ตามแนวชายแดน กลุ่มทหารพรรคก๊กมินตั๋งซึ่งรู้จักแหล่งผลิตฝิ่นบนภูเขาในดินแดนสามเหลี่ยมทองคำเป็นอย่างดี จึงสามารถรับซื้อฝิ่นและเก็บ “ส่วย” จากการค้าฝิ่นที่ทำการผลิตในเขตสามเหลี่ยมทองคำเพื่อสนับสนุนกองทัพกู้ชาติของตน

ฝิ่นในยุคสงครามอินโดจีน จากพืชการค้าบนภูเขาถูกเร่งการผลิตให้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ในดินแดนสามเหลี่ยมทองคำเพื่อรองรับตลาดใหญ่จากกลุ่มทหารสหรัฐในเวียดนามและในอีกหลายประเทศ จากการที่ฝิ่นสามารถทำกำไรและหาเงินตราได้อย่างรวดเร็วจากการทำการค้านี้ทำให้ฝิ่นเริ่มกลายเป็นพืชการเมืองบนภูเขาที่ถูกใช้แสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มอำนาจหลากหลายกลุ่มเพื่อตอบสนองต่ออุดมการณ์ความคิดทางการเมืองและการกอบโกยผลประโยชน์ทางการเงิน ในดินแดนสามเหลี่ยมทองคำและในเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้